

Svar på skriftligt spörsmål SSS 51/2026 rd

Svar på skriftligt spörsmål om skäliga villkor för utkomststöd ur företagarnas och studerandenas synvinkel

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 51/2026 rd undertecknat av riksdagsledamot Anette Karlsson /sd:

Anser regeringen att den nuvarande praxisen för tillämpning av utkomststödet för företagare, frilansare och andra som sysselsätter sig själva är skälig i situationer där inkomsterna från företagsverksamheten underskrider nivån på arbetsmarknadsstödet, även om småskalig företagsverksamhet kan stöda bevarandet av arbetsförmågan och en gradvis återgång till arbetslivet efter nedsatt arbetsförmåga,

hur bedömer regeringen konsekvenserna av skyldigheten att lyfta studielån för ungas studiemöjligheter, skuldsättning och risk för att avbryta studierna och

ämnar regeringen bedöma förhållandet mellan utkomststödet och studielånet så att skuldsättning inte utgör ett hinder för att inleda eller fortsätta studierna i synnerhet för unga som befinner sig i utsatt läge?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Utkomststödet är avsett att vara en förmån i sista hand som tryggar en nödvändig utkomst för dem som inte förmår erhålla en på annat sätt. Utkomststödet är inte avsett för långvarigt bruk och utgångspunkten bör vara att så få personer som möjligt ens skulle omfattas av det. Lagen om utkomststöd (1412/1997) har reviderats med ändringar som trädde i kraft den 1 februari 2026. Med dessa ändringar förutsätts att man måste ansöka om andra primära förmåner och vid behov anmäla sig som arbetslös arbetssökande. Detta är en bra och ansvarsfull princip som håller människor i arbetet, lär dem nya färdigheter och håller dem inom den sysselsättningsfrämjande servicen. Ändringarna baserar sig på föresatserna i statsminister Petteri Orpos regeringsprogram om en totalreform av utkomststödet där större tonvikt läggs på individens förmåga att klara sig självständigt, det långvariga beroendet av utkomststöd minskas och utkomststödet ges tydligare konturer av en penningförmån som hör till grundskyddet och som beviljas i sista hand och kräver prövning.

Enligt 2 § i lagen om utkomststöd har var och en rätt till utkomststöd som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten. Enligt 2 a § i lagen är en person i arbetsför ålder skyldig att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete vid Arbetskraftsservicen, om inte personen på grund av någon annan godtagbar och med i paragrafen nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete. En företagare eller en person som sysselsätts i eget arbete ska anmäla sig som arbetssökande, om han eller hon inte får nödvändig utkomst av sin företagsverksamhet eller sitt eget arbete. I lagens förarbeten (RP 116/2025 rd, s. 112–113) anses tillräcklig inkomst från företagsverksamhet vara ett belopp som motsvarar minimibeloppet av arbetslöshetsförmån. Efter den vanliga förskottsinnehållningen återstår cirka 595 euro att betalas ut av arbetsmarknadsstödet år 2026. I fråga om säsongsbetonad företagsverksamhet kan det förutsättas att företagaren anmäler sig till Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete för den tid då företagaren inte får tillräcklig inkomst från sin företagsverksamhet, det vill säga ett belopp som motsvarar det ovannämnda minsta beloppet av arbetslöshetsförmånen. Om en företagare eller en person som sysselsätts i eget arbete är arbetsoförmögen och berättigad till en primär förmån som betalas på grund av arbetsoförmåga, förutsätts det inte han eller hon anmäler sig som arbetslös enligt lagen om utkomststöd.

I 2 b § i lagen om utkomststöd nämns situationer där en person som ansöker om utkomststöd är skyldig att ansöka om en sådan i förhållande till utkomststödet primär förmån som han eller hon kan antas ha rätt till. Den primära förmånen för en arbetslös är i regel arbetslöshetsförmån och för en studerande studiestöd. Enligt lagen om studiestöd (65/1994) beviljas studiestöd i form av studiepenning, bostadstillägg och statsborgen för studielån. Vid sjukdom och arbetsoförmåga är den primära förmånen sjukdagpenning eller någon annan förmån som betalas på grund av arbetsoförmåga.

Enligt lagen om utkomststöd är det Folkpensionsanstalten som ansvarar för verkställigheten av utkomststödet. Folkpensionsanstalten ska uppmana den som ansöker om utkomststöd att ansöka om en primär förmån som Folkpensionsanstalten anser att den sökande sannolikt har rätt till med hänsyn till hans eller hennes livssituation och omständigheter. Redan före den totalreform av utkomststödet som trädde i kraft den 1 februari 2026 har Folkpensionsanstalten i regel förutsatt att studerande som ansöker om grundläggande utkomststöd ska lyfta studielån och beaktat lånet som en del av den studerandes inkomst, även om lånet inte har lyfts. Folkpensionsanstalten tillämpade vissa undantag från denna huvudregel på basis av rättspraxis samt guiden ”Utkomststöd: Handbok för tillämpning av lagen om utkomststöd” som publicerades av social- och hälsovårdsministeriet 2013. Folkpensionsanstalten har ändrat sin tidigare tillämpningspraxis så att alla studerande som fyllt 18 år och som ansöker om utkomststöd förutsätts ansöka om studielån. Folkpensionsanstalten har meddelat att om en studerande tidigare har fått ett beslut om utkomststöd enligt vilket det inte finns någon skyldighet att ansöka om lån, kan han eller hon fortfarande få utkomststöd till slutet av det innevarande läsåret, det vill säga till och med den 31 juli 2026, utan skyldighet att ansöka om lån.

Syftet med utkomststödet är förutom att trygga utkomsten även att främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Att studera och få ett yrke är i princip bra sätt att trygga sin utkomst genom förvärvsarbete eller företagsverksamhet i framtiden. Ändringarna i lagen om utkomststöd syftar till att förbättra engagemanget i de primära stödsystemen och därmed minska behovet av att förlita sig på utkomststödet. Lagen är mycket konsekvent när det gäller hänvisning till primära förmåner, till exempel studiebidrag eller utkomstskydd för arbetslösa. När riksdagen godkände ändringarna av lagen om utkomststöd godkände den också flera uttalanden som förpliktar statsrådet att bedöma konsekvenserna av ändringarna för olika persongrupper och aktörer. Regeringen och social- och hälsovårdsministeriet har åtagit sig detta i enlighet med riksdagens vilja.

Helsingfors 17.3.2026

Minister för social trygghet Sanni Grahn-Laasonen